

SEVGI SOYSAL • Yenişehir'de Bir Öğle Vakti

Bilgi Yayınevi, 1973-1974-1975-1977-1979-
1981-1988-1996-2001 (9 baskı)

İletişim Yayınları 884 • Sevgi Sosyal Bütün Eserleri 3
ISBN-13: 978-975-05-0122-7
© 2003 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)
1-16. BASKI 2003-2017, İstanbul
17. BASKI 2018, İstanbul
18. BASKI 2018, İstanbul

KAPAK Bülent Erkmen
KAPAK FOTOĞRAFI Adnan Kazmaoğlu
UYGULAMA Hasan Deniz
DÜZELTİ Mine Kazmaoğlu
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46
CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SEVGİ SOYSAL

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti

1974 ORHAN KEMAL ROMAN ÖDÜLÜ

SEVGİ SOYSAL 30 Eylül 1936'da İstanbul'da doğdu. Aslen Selanikli mimar-bürokrat bir babayla Alman bir annenin, altı çocuğundan üçüncüsü olarak büyüyen Sevgi Yenen, 1952'de Ankara Kız Lisesi'ni bitirdi. Bir süre Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde arkeoloji okudu. 1956 yılında şair ve çevirmen Özdemir Nutku ile evlendi, birlikte Almanya'ya gittiler. Göttingen Üniversitesi'nde arkeoloji ve tiyatro derslerini izledi (1956-57). 1958'de Türkiye'ye döndü ve Korkut adını verdikleri bir oğlu oldu. Ankara'da Alman Kültür Merkezi ve İrtibat Bürosu'nda ve Ankara Radyosu'nda çalıştı (1960-61). Bu dönemde, toplum karşısında bireyin tedirginliğini öne çıkaran "yeni gerçekçilik" akımından izler taşıyan öykü ve yazıları *Dost*, *Yelken*, *Ataç*, *Yeditepe* ve *Değişim* dergilerinde yayımlandı (1960-64). 1961'de Ankara Meydan Sahnesi'nde Haldun Dormen'in yönettiği "Zafer Madalyası" adlı oyunda tek kadın rolünü oynadı. İlk öykü kitabı *Tutkulu Perçem*, 1962 yılında yayımlandı. 1965'te "Zafer Madalyası" oyununda tanıştığı Başar Sabuncu ile evlendi. Aynı yıl TRT'de program uzmanı olarak çalışmaya başladı. 1965-69 yılları arasında *Papirüs* ve *Yeni Dergi*'de öyküleri yayımlandı. Bu arada tezini vererek arkeoloji diplomasını aldı. 1968'de teyzesi Rosel'in kişiliğinden yola çıkarak, birbirine bağlı öykülerden oluşan *Tante Rosa'yı* yazdı. 1970'te kadın-erkek ilişkisi ve evlilik temasını işlediği ilk romanı *Yürümek*'le TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü'nü kazandı.

12 Mart, Sevgi Soysal'ın hayatı ve yazarlığı üzerinde derin izler bırakan bir dönem oldu. *Yürümek*, müstehcenlik gerekçesiyle toplatıldı ve Sevgi Soysal, kısa bir tutukluluk sürecinin ardından TRT'den ayrılmak zorunda kaldı. Anayasa Profesörü Mümtaz Soysal'la, Soysal'ın komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklu kaldığı Mamak Cezaevi'nde evlendi. Siyasal nedenlerle tekrar tutuklandı ve sekiz ay Yıldırım Bölge'de, iki buçuk ay da sürgüne gönderildiği Adana'da kaldı. Cezaevinde yazdığı *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* adlı romanıyla 1974 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. Kızları Defne Aralık 1973'te, Funda ise Mart 1975'te doğdu. Adana'da sürgünde bulunan bir kadının başından geçen olaylar etrafında 12 Mart'ı eleştirdiği romanı *Şafak*, 1975'te yayımlandı. Bu dönemde Anka Haber Ajansı ve İşçi Kültür Derneği'nin kuruluşunda rol aldı. *Politika* gazetesinde tefrika edilen cezaevi anıları *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* başlığıyla kitaplaştırıldı (1976).

Yakalandığı kanser hastalığı nedeniyle 1975 sonbaharında bir göğsü alındı. Hastalık izlenimlerini ve 12 Mart sonrası değişimi anlatan öykülerini topladığı *Barış Adlı Çocuk*, 1976'da yayımlandı. Eylül 1976'da bir ameliyat daha geçirdi ve tedavi için eşiyile birlikte Londra'ya gitti. Üzerinde çalıştığı son romanı *Hoş Geldin Ölüm'ü* tamamlayamadan, 22 Kasım 1976'da İstanbul'da öldü. *Yeni Ortam*, *Yenigün* ve *Politika* gazetelerine yazdığı yazılar *Bakmak* (1977) ve *Türkiye'nin Kalbi*, *Kabul Günleri* (2014) adlı kitaplarda toplandı. TRT'de çalıştığı dönemde yazdığı oyun, makale ve yazılardan oluşan *Venüslü Kadınların Serüvenleri* ise 2017'de yayımlandı.

Sevgi Soysal'ın kırk yıllık bu kısa yaşamından geriye kalan eserlerinin yeniden yayımlanması, 12 Mart dönemine hapsedilemeyecek yazarlığına hak ettiği değeri vermek olacaktır.

İÇİNDEKİLER

-Miş'li Şimdiki Zaman / MUSTAFA ARSLANTUNALI.....	7
<i>Tezgâhtar Ahmet, Büyük Mağaza'nın bodrumunda başarısızlığa uğruyor.....</i>	13
<i>Hatice Hanım haklarını savunuyor.....</i>	37
<i>Necip Bey'in pantolonunun paçası çözülüyor.....</i>	49
<i>Mehtap'ın karabasanı.....</i>	65
<i>Güngör, paskalya yumurtalarını boyayarak ilerliyor.....</i>	77
<i>Prof. Salih Bey kurallara uyuyor.....</i>	91
<i>Mevhibe Hanım duvarlara bekçilik ediyor.....</i>	101
<i>Olca, Kafdağı'nı aşmak istiyor.....</i>	109
<i>Olca, bacaklarını deniyor.....</i>	121
<i>Mevhibe Hanım öfkeleniyor.....</i>	127
<i>Doğan'la Ali.....</i>	135
<i>Olca ile Ali.....</i>	179
<i>Doğan bocalıyor.....</i>	187
<i>Olca da labirente giriyor.....</i>	195
<i>Ali ile Doğan, devrilen kavağın orda buluşuyorlar.....</i>	209
<i>Boyacı Necmi seyircilerden kazanmayı umuyor.....</i>	219
<i>Aysel Ali'ye fiyaka satıyor.....</i>	237
<i>Sakarya Caddesi'nin delisi bandoyu duyuyor.....</i>	257
<i>Kavak devriliyor.....</i>	263

-Miş'li Şimdiki Zaman MUSTAFA ARSLANTUNALI

Önsözler kitaplarla, kitaplar şehirlerle aranıza girebilir. Bir kitabı da bir şehri de tanımanın en iyi yolu, doğrudan içine dalmaktır oysa. Bana sorarsanız bu önsözü atlayıp kitaba doğrudan başlayın derim, çok isterseniz sonra geri dönersiniz: Henüz tanışmadığı kişilerin dedikodusundan ne kadar haz alabilir ki insan?

* * *

Önsözler atlanmak içindir, romanlar değil. Bir roman bir şehirle kurduğunuz ilişkiyi gerçekten de değiştirebilir: Hele Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'ni, okuduklarınızın sizi biçimlendirmesine her zamankinden açık olduğunuz bir sırada –yeniyetmelik çağında– Ankara'yı henüz hiç görmemişken okursanız... O zaman başka şehirlere göre Ankara biraz daha tanıdık bir yer olur.

Hoş, Ankara'ya gittiğinizde Yenişehir'i arar, bulamazsınız – aradan geçen on küsur yıl içinde Kızılay tarafından yutulmuş. Piknik eski cazibesini kaybetmiş, 12 Mart gitmiş, 12 Eylül gelmiştir, Ali'nin uzun hapis yılları başlamış, Olcay boşandıktan sonra kendini feminizme adamıştır, Mehtap nihayet

evlenmiş, Necip Bey'se elindeki avucundakini bankerlere kap-tırmıştır. Salih Bey Anayasa Komisyonu ve YÖK'teki görevle-rinde parlarken Doğan çoktan alkole ve reklamcılığa vurmuş-tur kendini...

Büfeler goralı satmaya devam ediyor hâlâ. Sevgi Soysal'ın anlattığı Yenişehir 1980'lere kadar pek değişmeden kalsaydı da Ankara yeniden keşfedilmesi gereken başka bir yer olmaya de-vam edecekti: Yenişehir'de Bir Öğle Vakti, öğlen güneşi altın-da çekilmiş eski bir fotoğraftır. Bir romandan çok dev bir hikâ-ye. Tek bir ânı, kavağın devriliş ânını değilse de, bu andan ön-ceki yarım saatlik bir zaman dilimini tasvir eden bir hikâye. Yayımlandığı sırada 'roman bütünlüğü taşımadığı için' eleşti-rilmesine şaşmamalı.

"Ama ben böylesi bir eleştiriyi göze alarak yazdım Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'ni" diyor Sevgi Soysal, Orhan Duru'yla yaptığı söyleşide; "Bir kavağın devrilme süreci içinde, bir öğle vaktinde, Kızılay'dan Pikniğe akan başkent kalabalığına, bir film makina-sının objektifiyle bakmak ve objektife giren kişileri, bu devrilme olayı içindeki yerlerine oturtmak istedim." (Milliyet Sanat Der-gisi, Eylül 1973)

Kavak devrildi, devrilecek. İtfaiyeciler koşuşturarak önlem alıyor. Havada asılı kalmış, uçucu bir şimdiki zamanın semsi-yesi altında, civcivli kalabalık Yenişehir'e akıyor. Soysal'ın ob-jektifine giren kişiler birbirlerine değişiyorlar, iyi kötü tanışıyor-lar, itişiyorlar. Karşılaşıyorlar: Tezgâhtar Ahmet, öğle tatili sı-rasında depoda Şükran karşısında bozguna uğradıktan sonra Büyük Mağaza'nın önünde "içeri en önce dalmaya azmetmiş olan" Hatice Hanım'a çarpıyor, Ahmet "Şükran'ın memeleri-ni düşünerek" geçip giderken Hatice Hanım ona ileniyor. Ran-tiye Necip Bey, aşırıldığı çay kaşıklarıyla güç toplayarak mağa-zadan çıkan Hatice Hanım'a, "bilgili bir incelikle verdiği sela-mın karşılıklı görmemesinden" ötürü bozuluyor: "Ayıdır bunlar, hepsi, eksiksiz, dişi ve erkek ayılar."

Yokluk içinde büyümüş banka memuresi Mehtap için, ilk kez pantolonun paçasını söküğe gördüğü Necip Bey “durmadan bankadaki parasını çeken, bir umudu durmadan azaltan, bir gün her şeyin bankadaki paralarla değişivereceği umudunu sarsan, masalı inanılmazlaştıran” bir hain. Amerikalılara pasakalya yumurtası boyayıp satarak başladığı iş hayatında başarıya ulaşmış olmanın keyfini süren (“mükemmelim ben”) Güngör, Necip Bey’in Piknik garsonuyla konuşmasına kızıyor: “Kelek herif! Bir öğlen yemeği yiyecek, hem kendisine, hem de bize mırın kırınıyla yemeği rezil edecek. Bilirim böylelerini. Benim dükkâna da gelirler.”

Mevhibe Hanım pencereden kocası Salih Bey’le Güngör’ü izliyor, kavak ağacı için ortalığa dolmuş polis ve itfaiyeci bariyerini aşamayan kocasının pısrıklığına sinir oluyor, kurallara aldırmadan arabasına yönelen Güngör, Mevhibe Hanım için bütün zenginliğine rağmen sağlam taşa basmayabilecek biri. Mevhibe Hanım tarafından itinayla denetlenen, sevgisizliğiyle Doğan’la Olcay’ı bunaltan ev düzeni tıkr tıkr işliyor, öğle yemeğindeki köfteler her zamanki gibi sayılı. Olcay’ın yemek yemediği evden çıkıp gidivermesine deli olan Mevhibe Hanım, öfkesini kapıcı Mevlüt’ten almaya karar veriyor.

Doğan, tanıştıkları ilk günden itibaren bambaşka bir dünyayı fark etmesini sağlayan Ali’yle öylece dikilmiş, devrilmek üzere olan kavağı ve kalabalığı seyretmekte. Kız kardeşi Olcay’la gözaltından o gün çıkmış Ali’nin yakın ilişkisi, maymun iştahlı, kararsız ve avare Doğan’ı sarsmıştır, şimdi aralarında açılmış uçurumu nasıl aşacaklarını bilemiyorlar, aralarındaki farklar daha da çok gözlerine batıyor. Doğan, ayakkabı boyacısı Çingene Necmi ile Ali’nin tanışmalarına da şaşırıyor, hararetle konuşmalarına da. Birbirlerine benzemeyen insanların hepsiyle ayrı ayrı anlaşmak, biraz karaktersizlik gibi görünüyor ona. Necmi Doğan’ın pabuçlarını boyuyor. “Yeni aldığı hüviyetin verdiği güven duygusuyla” burnu havada dolaşan

“babası ile ablasının piçi” Aysel gözaltında tanıştığı, bir gün gazinoya geleceğini umduğu Ali’ye caka satmak istiyor. Ama Ali’nin Doğan’ın yanından ayrılıp Olcay’la buluştuğunu görünce kalayı basıveriyor. Sakarya Caddesi’nin delisi kimseye aldırmadan bağırıp çağırıyor. Ve sonunda: Bütün bu kalabalığın gözleri önünde, kavak devriliyor. Mevhibe Hanım’ın terörüyle nasıl başa çıkacağını şaşırılmış kapıcı Mevlût’un üstüne.

* * *

Zamana ve mekâna bağlanmış bu “memleketimden insan manzaraları”nda halden anlamazlıkların sürekliliği en dikkat çekici şey. Ama anlayızsızlığa dair bir hikâye değildir okuduğumuz. Tam tersine: Birbirlerini anlamayan, birbirlerine bozulan, kırılan, gıcık olan tipleri anlatıcı her birinin omuz başındayken biz anlar, onlara hak veririz. Necip Bey’in başka türlü hissedemeyeceğini, Aysel’in başka türlü davranamayacağını sezebiliriz. Objektif kime yönelmişse onun tarafındayız: Hiç de yansız olamayan anlatıcı, kimi zaman anlattıklarıyla itişmeye, onlara kızmaya başladığında okur olarak savunma refleksimiz daha da geniş –meburen. Yenişehir’de rastlaşanların birbirlerine değmelerindeki gerilim, farklı açılardan gelen ışınların kırılmasından doğar, burada bir tayf yaratılmak istenmiştir.

Bu tayfı bozan, şimdiki zaman şemsiyesini aralayan şey, üç “olumlu” kişinin, Ali, Olcay ve Doğan’ın –en çok da Ali’nin– öne çıkmasıdır bence. (Ali’nin ve taşlığı hep yıkanmış olan evinin, öbür kahramanlardan yayılan ışığı perdeleyecek kadar parlak olması ayrı bir mesele. Neyse ki Ali’nin gözaltında tanıştığı Aysel’le kurduğu diyalog bu durumu biraz değiştirir, Aysel’e söylediklerinin yararsız, boş bir nutka dönüştüğünü bizim gibi Ali de fark eder.) Ötekiler dirsek teması içindeyken üçünün sıkı ilişkisi içinde oluşu, objektifin sık sık onlar üzerinde zoom yapması, Yenişehir’de Bir Öğle Vakti’ni romanlaştırır, hikâyelerden oluşan hikâyede dışsal bir merkez belirmesine yol açar.

Bugünden bakıldığında, kurduğu çerçeveyi Sevgi Soysal'ın yine kendisinin bozduğu, yarattığı yekpâre âni kendisinin parçaladığı söylenebilir. Ne de olsa günümüzde daha geometrik, daha mimari, çerçevesine daha sadık metinler moda. Ve daha kuru.

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'ne canlılığını veren, biraz da budur ama: Objektifin 'objektif' olamayışı. Kitap ilk yayımlandığında kavak ağacının neyi simgelediği, kimin üstüne niçin devrildiği meselesi epeyce tartışılmış. Kavak, Soysal'ın adı geçen söyleşideki ifadesiyle "düşmesiyle, kendisini kurutan yozluğu ortadan kaldıramayan, daha çok, yozluğun sadece önceden kurumuş bir uzantısı olan bu kavak" besbelli bir simge dir, bugünden bakıldığında hayli kof bir simge. Ama bu simge üzerine kurulmuş gibi görünen kitap, devrilen kavağı sadece bir kavak ağacı olarak gördüğümüzde değerinden bir şey yitirmez. Yenişehir'de kavağın devrilişini izleyen kanlı canlı tanışlarımız, simgenin önüne geçip önemsizleştirmişlerdir onu. Sadece kişiler de değil; Hamamönü'ndeki can sıkıcı patates çuval-ları, sert ve disiplinli anneler, yokluk, kazanma hırsı, mis gibi kızartma kokusu, sınıfsal farkların acıtıcı keskinliği...

* * *

Sevdiğiniz bir kitabı yirmi beş yıl sonra tekrar okumanın çok tatlı yanları var. O zamanki okur olarak kendiniz ister istemez işin içine karışsınız. O kitabı ilk okurkenki haliniz artık kitabın içine girmiştir. Bir cümleyi daha okumadan, o satıra yıllar sonra tekrar gelirken beklemeye başlamak, (ve ah, işte!) onu belleğinizdeki gibi bulmak, hiç iz bırakmamış şeyleri unuttuğunuzu mu yoksa o zamanlar zaten fark etmeden geçip gittiğinizi mi çıkartmaya çalışmak, bazen o sayfadaki sahneyi eskiden gözünüzde nasıl canlandırdığınızı hatırladığımız halde (yok canım, Piknik orada değildi ki) artık başka bir sahnenin gerekmesi...

Utandırıcı bazı şeyler de var, itiraf etmeli: Asla hatırlamadığımız, ama çok bayıldığımız bir yere gelince içinizde oluşan “o zaman da böyle şeyler yapılmış!” duygusunu fark etmek, geçmişi ve geçmişte yazılanları yarım yamalak anılar ve klişelerle dolu bir dolaba kaldırma eğilimini kendinde hissetmek... Bu suçluluğun eşliğinde, yeni bir keşif yapmış olmanın keyfini sürmek.

Her kuşağın bir öncekinden miras devralmaksızın nedense okumaya sıfırdan başlamak zorunda kaldığı, edebiyat ortamının süreklilikten yoksun olduğu ülkemizde, bugün, yeni kuşağın Yenişehir’de Bir Öğle Vakti’nde neler keşfedeceğini de merak ederim.

Tezgâhtar Ahmet, Büyük Mağaza'nın bodrumunda başarısızlığa uğruyor

Sanki büyük bir gürültüyle devrilecekmişçesine sallandı kavak. O her an oluşan, değişen şeyleri görmeyenler sezmediler bunu. Öğlendi. Kızılay semtinin en civcivli, gürültülü, servisi en çabuk, en ayakaltı yeri olan Piknik'in oraya akıyordu kalabalık. Bulvarın öteki kaldırımındaki "Tezkan" mağazasının satış müdürü, mağazanın alt katında, yazı masasının başındaydı hâlâ. Taksit defterini yeni kapatmıştı. Mağazanın bu bölümündeki ütü tahtaları, battaniyeler, ecza dolapları, elbise askıları arasında güçlükle hareket eden titiz müşteriler; hep aynı eşyaları yeniden ve yeniden ellemek, battaniyelerin yün dokusunu, parmaklarından aşırı yetenekler umarak sınamaktan, banyolarına asmayı kurdukları ecza dolabının kapağını açıp kapatmaktan, dükkânın dört köşesine koşturup ütü tahtalarını deviren arsız çocuklarını azarlamaktan, evlerinin pencere ya da divan örtülerini buruşuk bir kâğıttan sökmeye çalışmaktan usanmamışlardı henüz. Eve alınması mutlaka "gerekli" eşya için karılarına surat asmaktan usanmış kocaları, ev ihtiyaçlarını hayatın merkezi sanan dar görüşlü ev kadınlarını, ev eşyalarında hiç bıkm-

madan yenilik ve değişiklik yaparak hayatlarını renklendirdiklerini sanan ve belki de hayatlarında sadece bu alanda ilerleyen aileleri, yeni kuracakları yuvayı döşemekten anlaşılmaz bir tat çıkaran nişanlıları, kafeslerine delice meraklı, kafesleri için durmadan para ve emek tüketen tutsak kuşları, hem alışveriş edip hem de bundan şikâyetçi olanları ayırt etmiyordu mağaza müdürü. İşi değildi bu çünkü. Müşterileri ayırt etmek tezgâhtarın işiydi. Tezgâhtar, en azından yeni evlilerle eski evlileri, nişanlıları, daha doğrusu para ödemeye yatkın olanla, para harcamayı engellemeye çalışmanı ayırt etmeyi bilmeliydi kısaca.

Satış müdürü, taksitlerden sorumluydu, paraların gerekli yerlere uygun zamanlarda yatırılmasından, giren çıkan para trafiğinden, bu trafiğin aksamamasından sorumluydu. Bütün sabah taksit defterinden paralarını zamanında ödememiş müşterileri tespit etmiş, gerekli işleme başlamıştı. O arada, yeni taksit açtıranların kayıtlarını yapmış, sağlama bağlamıştı her işi. Rakamlar ne denli sağlama bağlanabilirse işte o kadar sağlama. Örneğin, bir iki yüz rakamı birçokları için değişmez bir şey sayılırsa da, rakamlarla işi olan herkes gibi, satış müdürü de iki yüz rakamının ne çılgın değişmelere gebe olduğunu bilirdi. En azından bir yüz liranın nasıl sahte bir tutarlılığı olduğunu, yüz liralarla iş yapmaya kalkışıldığında ne alicengiz oyunları ile karşılaşabileceğini. Bir yüz lira, bir gün bir battaniyeye, başka bir gün sadece iki elbise askısına dönüşebilirdi, en basitiydi bu işin. Bunu bilirdi satış müdürü. Bu nedenle yalnız, giden gelen rakamlar trafiğinin aksamamasından değil, rakamların gizli havailikleri sonucu aldatılmış olanın mağaza değil, müşteriler olması konusunda uyanık olmaktan da sorumluydu. Bu yönüyle bakıldığında, işi, alayın orospusunu eve kapamaya kalkan, buna karşılık aylarca denize açılan kıskanç denizcinin durumuyla birdi. Zor bir iş-

ti, ince bir işti para tarafından boynuzlanmamak. Müşteriler, boynuzlanmaya mahkûm kocaların anlaşılmaz ahmaklığıyla, namuslarını karılarının elbiselerindeki iki paralık açıklığa karşı koymakla koruyacaklarını sananların mantığıyla evirip çevirirlerdi alacakları malı. Sanki elbise askısının tahtasını iki kez sıkmakla ve fiyatlarını üç kez sormakla, bu kuralı değişmeyen ve değişmeyecek olan alışverişçilik oyununun belirlenmiş rol dağıtımını bozabileceklermişçesine yorarlardı kendilerini. Bu yorgunluğa başka cins bir yorgunlukla katılan satış memurları koşuşur, çene yorarlardı durmadan. Alıcılar, haklarının yendiğini anlamamaları gereken haklılardı. Tezgâhtarlar bu tutarsız durumun suçu kendilerininmişçesine koşuşuyor, ter döküyor, aynı sözcükleri bıkip usanmadan tekrarlayarak, arsız çocuklara gülücükler saçarak, huysuz ev kadınlarının çılgın isteklerine boyun eğerek, sinirli kocaları paracıklarının boşa gitmediğine inandırarak kimsenin yüklenmediği suçu kapatmaya çalışıyorlardı. Alışveriş oyununun bir mızıkçısı vardı, ama kimdi? Tezgâhtarlar müşterinin mızıkçılanmamasına çalışmalıydılar satış müdürüne göre. Acı çekerek. Bu acı, işlerinin bir parçasıydı. Müşterileri kendilerinin kazıkladıklarını sanmak da. Aydan aya aldıkları değişmez aylıkla, şaşkın bir haremağası gibi, rakamların doğal oynaslıklarına anlamsız bir bekkilik ederler. Aslında ne onlar, ne de satış müdürü böyle düşünceleri akıllarına getirirler. Düşünme yeri değildir burası. Seyretme ve gözleme yeri de değil. Haksız bir işbölümünün kırbacıyla ağırlığı üstünde düşünmedikleri bir yükü aylarca ve yıllarca taşımaya mahkûm kölelerdi hepsi.

Satış müdürü yorgundu bu öğlen de. Defteri kaldırıp kasa kilitledi. Önüne hesap makinesini aldı. Rakamları ardı ardına makineye işlemeye, makinenin kolunu ardı ardına çevirmeye başladı. Müşteriler azalmıştı dükkânda. Şimdi sa-

tıcılar tezgâhın üstüne dağılmış malları toparlayıp yerleştirmeye çalışıyorlardı. Kapanma saatinin müşterilere musallat ettiği panik duygusuyla, mağazanın, sanki bir daha hiç açılmayacağı korkusuyla kan ter içinde dükkâna dalan müşterileri satıcıların üstüne üstüne varıyorlardı. Tezgâhtarlar bütün sabah gösterdikleri iyi niyetten yorgun, ilk ellerine gelen malı yutturmaya çalışıyorlardı müşterilere.

Yeni döşedikleri ev için bir çöp tenekesi ile duvar kâğıdı almaya niyetli bir çift, tezgâhtarın aceleciliğine kızılıyordu:

“Bak, şu mavi menekşeli kâğıt en güzeli hayattım!”

Menekşeyi çok severdi kadın. El ve ayak tırnaklarını yaptırmayı da. İlk buluştukları günler Hayati hep menekşe getirdi ona.

“Bana arada sırada menekşe getirmeyi unutmazsın böylece...”

Satıcı, bıkkınlıkla uzandı makasa.

“Ne kadar istiyorsunuz?”

“Durun, acele etmeyin canım. Bak, kuşlular da çok güzel. Şunu indirsenize.”

Satıcı, menekşeliyi kaldırıp kuşluyu indirmeye hazırlanıyordu ki;

“Durun kaldırmayın, şu kuşluyu da indirin, onu değil şunu, pembelisi var mı bunun? Depoda da yok mu? Peki bu kuşlunun menekşelisi?”

Satıcı, elindeki makası bıraktı, bunca naz âşık usandırır.

Dükkânın loş bir köşesinde yaşlı bir kadın bir bavulu evirip çeviriyordu.

“İçine ne alır bu?”

“Her bi şey alır.”

“Doğru konuşsana oğlum, her bi şey de ne demek?”

“Bütün eşyanızı alır, efendim.”

“Kendime değil, Amerika'ya gidecek oğluma alıcam. Onun eşyalarının ne kadarını alır?”